

Over „zelfonderzoek”, „kenmerken”, enz. (I.)

In de discussie over zelfonderzoek, kenmerken des geloofs, enz. is allerlei misverstand en wanbegrip en de daarmee gepaard gaande verkettering en verdachtmaking ingeslopen. Het zal een zegen zijn als ook ten aanzien van deze kwesties de vragen weer eens zuiver worden gesteld.

Voor wie goed meegeleefd heeft in de discussies der laatste jaren, zal het duidelijk zijn, dat het eigenlijk niet ging over „zelfonderzoek” en de „kenmerken”, maar over het geloof.

Niemand heeft er ooit aan gedacht de noodzakelijkheid van het zelfonderzoek te betwisten! Wel vroeg men zich af wat voor betekenis het zelfonderzoek en de resultaten ervan hadden voor de zekerheid des geloofs! Maar dat is toch heel wat anders.

Ik geloof, dat ik het wel zó kan zeggen: Iedereen in onze kerken wil alle soorten en wijzen van zelfonderzoek en zelfbeproeving aanbevelen en toepassen, die den eenigen grond des geloofs, en de eenige oorzaak des geloofs inderdaad onaangetast laten.

De eenige grond des geloofs, n.l. de genadige belofte Gods in Christus, die belofte alleen en geheel.

En de eenige oorzaak des geloofs, n.l. het getuigenis des Geestes, dat getuigenis alleen en geheel.

Er is, meen ik, hoop, dat op dit punt eenstemmigheid zal komen. Immers juist ten aanzien van deze kwestie hebben we enkele prachtige studies van Calvijn, die tot volkomen gelijke resultaten komen, zoodat we het gevoelen van Calvijn in dezen volledig en nauwkeurig kennen.

Nog eens: het gaat niet over het zelfonderzoek als zoodanig.

Ieder predikant zal rusteloos, rusteloos aandringen op toetsing en keuring met het Woord Gods, van alles wat in het leven te toetsen is.

Iedere preek, als ze werkelijk preek is, zal vanzelf dwingen tot confrontatie van gansch het leven met de waarheid Gods.

In eindeloze variatie moeten de hoorders van aangezicht tot aangezicht geplaatst worden tegenover de wet en het evangelie Gods.

Krachtig moet gewaarschuwd worden tegen zelfbedrog en geveinsdheid.

Het moet gezegd worden, dat de grootste zonde — naar Ursinus' woord — is: het niet gelooven in Jezus Christus.

Het moet volgehouden worden, steeds opnieuw, en steeds op andere wijs, dat het geloof zonder de werken dood is. Dat, wie zich niet bekeert, in werkelijkheid niet gelooft, en, zoo geen verandering komt, verloren zal gaan.

Voor al met het oog op den breeden zoom, die langzamerhand in onze kerken ontstaat en groter wordt, is dit alles gebiedend noodzakelijk. En dit wordt door allen con amore erkend en aanvaard.

Maar dit alles doet niets af van het feit, dat de zekerheid des geloofs alleen gevonden wordt in het onmiddellijke, directe steunen op Gods beloften. Daar komt niets tusschen, geen redeneering, geen zelfbeschouwing, geen zelfonderzoek.

En de zekerheid des geloofs wordt alleen gewerkt door den Heiligen Geest, die ons direct, onmiddellijk doet rusten in Gods Woord, belofte, waarheid, barmhartigheid — hoe ge het ook noemen wilt — en die dan uit onze harten perst het geloofswoord: Abba, Vader.

Wij willen over deze kwestie enkele uitspraken doorgeven omtrent Calvijn's beschouwingen in deze. En dan van mannen, die Calvijn's werken hebben doorkropten.

Eerst komen enkele stukken uit de dissertatie van Dr. Dee, leerling nog van Prof. Bavinck. Een dissertatie, waarvan een pas verschenen Duitsch boek zegt, dat het is „eine eingehende Arbeit”, een „sorgfältige und umsichtige Analyse des Glaubensbegriffs Calvins”.

Dr. Dee bespreekt in zijn dissertatie de vraag of Calvijn onder het getuigenis des Heiligen Geestes de christelijke levenservaring verstaat. En dan wel zó, dat de geloovigen in zichzelf een zekere werking des Geestes zouden bespeuren, die voor hen de grond is om aan te nemen, dat zij een voorwerp zijn van Gods genade. M.a.w. of zelfbeschouwing ons tot zekerheid des geloofs brengen kan.

Met klem wijst Dr. Dee deze gedachte af. Zij is bij Calvijn niet te vinden. Nergens is bij Calvijn een opwekking te vinden om uit het aanwezig zijn van allerlei ervaring te concluderen tot het feit, dat men een kind Gods is. Integendeel, dit doen wordt door Calvijn fel bestreden. Dr. Dee schrijft (het latijn is vertaald):

„Dat wij vrijmoedig God als onzen Vader aanroepen, geschiedt zeker niet door de gave der wedergeboorte (= levensvernieuwing, heiligmaking, C. V.); want gelijk die altijd onvolmaakt is in dit vleesch, houdt ze ook een veelvuldige stof van twijfel in”.

„Want wanneer ze (de geloovigen) die goedheid (Gods) beginnen te beoordelen naar hun goede werken, dan zal niets onzekerder en zwakker zijn. Want indien de werken op zichzelf beoordeeld worden, zullen ze evenzeer door hun onvolmaaktheid bewijzen zijn van Gods toorn, als dat ze door den aanvang van hun zuiverheid, hoe gebrekkig die ook zij, getuigen van zijn goedgunstigheid”.

1) Institutie III, 13, 5.

2) Institutie III, 14, 19.

nen met een leeg begrippenstelsel aankwamen of in de prediking en in het godsdienstig onderwijs in het centrum gingen stellen wat tot de periferie behoort en omgekeerd, of ook wanneer wij aan het betrekkelijke onzer godsdienstige en kerkelijke opvattingen absolute betekenis gingen hechten of de kerkelijke traditie op één lijn gingen stellen met de openbaring Gods, dan zouden wij terecht van een „serious failure” en een „missionary mistake” kunnen gewagen.

Een waarschuwing daartegen is in een hoofdstuk over „zendingsmethode” ook zeker niet misplaatst. Maar dan behoort deze waarschuwing toch voornamelijk betrekking te hebben op de wijze, waarop het historisch onder de leiding van Gods Geest verkregen theologisch inzicht aan de inheemsche Christenen wordt gebracht, en niet, zooals Kraemer hoofdzakelijk doet, op het feit, dat in de prediking en in het godsdienstig onderricht met dit inzicht gerekend wordt, als zoodanig. Ik denk, dat ook hier de Barthiaansche ontkenning van de historisch-gegroeiende openbaring op Kraemer's beschouwingen invloed heeft uitgeoefend, zoo bijv. wanneer hij eenigszins denigereend spreekt over het identificeren van „eigen theologische steilheid (rigidity) en gebrek aan geestelijke verbeelding” met de eeuwige geldigheid van het Evangelie, en wanneer hij de Westersche theologische bezinning „een relatieve en vaak niet zeer succesvolle uitdrukking van den Bijbelschen godsdienst der openbaring” noemt (bl. 316).

Maar de werking van den Heiligen Geest, die de geloovigen „in alle waarheid leidt”, is toch niet zonder betekenis ook voor de inheemsche Christenen op het Zendingsveld? Zij maken toch ook deel uit van die eene, algemeene Christelijke kerk? Iedere inheemsche kerk behoeft toch niet heelmaal van voren af aan te beginnen? Kraemer wijst daar zelf op (bl. 318) en voegt er aan toe, dat de geschiedenis niet genegeerd (neglected) kan worden, „whether we like it or not”. Nog sterker drukt Kraemer zich uit aan het slot van het achtste hoofdstuk, wanneer hij zegt, dat de jongere kerken op het zendingsveld niet kunnen doen alsof de Christelijke kerk geen geschiedenis had en in den loop der eeuwen „zich een rijken schat van overdegeheele-wereld-gebezigde-en-geërbiedigde godsdienstige termen had vergaderd” (bl. 334), waarvan Kraemer zelf de waarde, ook voor de jongere kerken, erkent (bl. 335). Als één van de oorzaken van de geestelijke verwarring der jongere kerken, noemt hij zelf het ontbreken van een behoorlijke godsdienstige en theologische leiding (bl. 319). Zelfs vraagt Kraemer zich terecht af, waarom wij wel altijd ons zoo druk maken over de godsdienstige erfenis van de beschavingen temidden waarvan de jongere kerken zijn opgegroeid, maar ons weinig bekommeren over de godsdienstige erfenis van hun eigen Christelijke religie en van de kerk, waarvan zijzelf deel uitmaken en die allereerst recht heeft op hun liefdevolle belangstelling en plicht (loyalty). Inderdaad, deze vraag is zeker gewettigd en komt zelfs onwillekeurig bij ons op bij het lezen van Kraemer's eigen voorafgaand betoog.

Bovendien verliest Kraemer wel eens wat al te veel uit het oog, dat wij als zendelingen toch niet met onze eigen liefhebberij-gedachten tot de niet-Christenen komen, of, zooals Kraemer zich uitdrukt, met „our particular orthodox or liberal doctrinal appetites” (bl. 335), maar als gezonden en dienaren van een bepaalde kerk, wier belijdenis voor ons de zoo adequaat-mogelijke uitdrukking is van ons eigen geloof en onze diepste overtuigingen aangaande de openbaring, die God aan Zijn kerk geschonken heeft.

Natuurlijk behoeven wij de inheemsche Christenen niet in te leiden in al de theologische finesses, waarmee de kerk zich in den loop der eeuwen heeft bezig gehouden. Ook zullen wij vanzelf bij onze prediking en het godsdienstige onderricht rekening houden met hun geestelijke en godsdienstige ontwikkeling²⁾ en de verschillende problemen bespreken vanuit hun eigen gezichtspunt en naar de mate van hun geestelijke draagkracht. Dat zijn eerste vereischten voor een gezonde paedagogiek, waarmee de zending ook terdege rekening heeft te houden. De vermaning van Paulus tot Timotheüs om het Woord Gods „recht te snijden” heeft ook in dit opzicht heel wat tot ons te zeggen. Maar dat wij over deze dingen zouden moeten zwijgen, op straffe van beschuldigd te worden van een „intellectual and psychological error” te begaan, dat wil er bij mij niet in. Uit eigen jarenlange ervaring op Java weet ik, dat wij op onze goeroe-vergaderingen eenvoudig niet konden zwijgen over quaesties als de rechtvaardigmaking door het geloof alleen, de praedestinatatie, de verhouding van natuur en genade, de onfeilbaarheid van de Heilige Schrift, het historisch karakter der openbaring e.d., evenmin als over vraagstukken, die de inrichting der kerk betreffen. En hier op Soemba is dit niet anders. En dan spreekt het m.i. van zelf, dat wij die vraagstukken be-

2) Zoodaals Dr. Kraemer wel bekend is, heb ik op Java altijd het pleit gevoerd voor een grondig leeren kennen van de Javaansche mentaliteit en levenswijze als een noodzakelijke voorwaarde voor een prediking, waarin de Bijbelsche waarheid op een voor de Javanen verstaanbare wijze wordt vertolkt.

handelen op een voor de inheemsche Christenen bevattelijke wijze, terwijl wij er rekening mee houden, dat de dogmatische formuleeringen van vroeger eeuwen in het licht van den tijd, waarin zij ontstonden, moeten worden gezien, maar wij behandelen ze toch als Protestant, als Calvinist, als kerkelijk Gereformeerde. Dat blijven wij toch, ook als zendeling? Met „sectarisme” of „denominationalisme” behoeft dat niets te maken te hebben. Wat in de Heilige Schrift centraal is, kan ook in de Gereformeerde zendingsprediking centraal zijn en de eisch tot kerkelijke aanheensluiting met allen, die in den Christus der Schriften gelooven, kan daarin een belangrijke plaats innemen.

Ik wil intusschen niet ontkennen, dat lang niet al de bovengenoemde theologische gedachten door de inheemsche Christenen voldoende worden verwerkt, en dat het daarom heel goed mogelijk is, dat deze inheemsche kerken, wanneer ze eenmaal „aan hun zelfstandigheid zijn overgelaten” (zoodaals nu reeds ten deele het geval is), later tot afwijkende opvattingen komen, maar dan ligt dat niet aan het feit, dat deze zaken, in verband met en naar aanleiding van hun eigen nadenken over de openbaring Gods, met hen besproken zijn, maar dat dit onderricht nog niet voldoende duidelijk is geweest of dat hun godsdienstig en theologisch inzicht nog niet zóó was gerijpt als wij bij de behandeling van deze vragen meenden te mogen veronderstellen.

Wat laatste kan een psychologische en paedagogische fout geweest zijn, maar dat behoeft toch niet het geval te zijn, en ik acht in ieder geval de fout om bij gebleken behoefte te zwijgen van het licht, dat ons, door de leiding van den Heiligen Geest, in den loop der eeuwen is opgegaan over allerlei godsdienstige vraagstukken, en hen onze leiding, zooveel in ons vermogen ligt, te onthouden, veel ernstiger en allermint in overeenstemming met de verantwoordelijke taak, die ons als zendelingen van Christuswege, door onze kerk, op de schouders is gelegd.

Nog één vraag rest ons te bespreken, n.l. die betreffende de plaats van het Oude Testament in onze zendingsprediking. Wij kunnen hierover echter vrij kort zijn. Voorerst omdat wij het in dit opzicht voor een groot deel met Kraemer eens zijn, en voorts omdat wij elders³⁾ deze vraag reeds uitvoerig onder het oog hebben gezien en daarnaar de lezers kunnen verwijzen, die hierover meer willen weten.

Terecht toont Kraemer aan, dat de heilige geschriften van de „hoogere” niet-Christelijke godsdiensten niet de plaats kunnen innemen van het Oude Testament. Allereerst omdat wij als Christenen het Oude Testament niet kunnen missen, aangezien het een integreerend bestanddeel vormt van Gods openbaring, maar ook omdat de niet-Christelijke godsdienstige literatuur principiëel verschilt van de openbaring Gods in het Oude Testament. Wij mogen dan ook niet zeggen, dat het Nieuwe Testament de vervulling is van die heidensche religieuze geschriften. Niet deze, maar de beloften Gods onder het Oude Verbond worden door Christus vervuld.

Bij de typeering van de verhouding van het Oude tot het Nieuwe Testament, gebruikt Kraemer echter enkele uitdrukkingen, die m.i. niet in overeenstemming zijn met de groote betekenis van het Oude Testament, dat hij tevoren zelf een „integral part of the Christian revelation” had genoemd. Ik laat nu nog daar de uitdrukking op bl. 330, dat het Oude Testament als „document van godsdienstige ontwikkeling” niet „vlekkeloos” („immaculate”) zou zijn. Dat kan, blijkens het verband, slaan op den menschelijken vorm, waarin dit deel van de openbaring Gods tot ons gekomen is, al blijft de definiëring van het Oude Testament als een „document van godsdienstige ontwikkeling” mij te veel herinneren aan de opvattingen der „godsdiensthistorische school”. Maar als Kraemer even later op grond van het „doch ik zeg u” van Matth. 5 concludeert, dat Christus soeverein beschikt (disposes) over de Wet en de Profeten, dan acht ik dat toch in strijd met hetgeen Jezus zelf tevoren uitdrukkelijk heeft verklaard in Matth. 5 vs 17, 18. Ik geloof ook niet, dat met de „Ouden” Mozes en de profeten bedoeld zijn (verg. ook bl. 80).

En zoo acht ik ook onjuist de uitspraak van Kraemer, dat Paulus in zijn geschriften zich tegenover de wet van Mozes stelt (contrast). In dit opzicht althans had Kraemer zich wel dichter mogen aansluiten bij Brunner, die in een verhandeling over dit onderwerp⁴⁾ o.a. verklaarde: „Het Oude Testament verhoudt zich tot het Nieuwe Testament als de voorzin tot den nazin; alleen door den geheelen zin, met begin en einde, wordt de inhoud verstaanbaar”.

Hierbij moet ik het voor dit keer laten. Met enkele opmerkingen in een slotartikel over het derde hoofdstuk, waarin Kraemer zijn theologisch standpunt nader uiteenzet, willen wij thans deze bespreking van Kraemer's standaardwerk beëindigen.

Kar.

H. B.

3) In „Vox Theologica”, Maart 1938, bl. 112 vv. („Het Oude Testament en de Zending”).

4) E. Brunner, „Die Unentbehrlichkeit des A. T. für die missionierende Kirche”, 2. Aufl., Stuttgart, 1937.

uit familiepa-
regentenfamilie
dat gelukt is,
isch verhaal te
et lief en leed
an fantasie een
p de werkelijk-
ie uit de speed-
l, het ziekzijn
l. Immers, de
en overdreven
is. Daar komt
rij is, toen we
nog tegenover
macht van den
g gernaadpleegd
ge voorbeelden
veinig zien het
t hun beperkte
was.

kunnen gezegd
aar eigen ver-
verzamelwerk
n onnatuurlijk
ook een bonie
enschap in on-
maar zoo ge-
sel ontstaan is.
houd vormen

H. S.

DATIE

Viet-Christelijke

gelie wordt ge-
en reeds een
en rug hebben,
gesproken ka-
ral openbarend
acht Kraemer
failure”), wan-
maken uit het
f zijn grootge-
an verbeelding
lijke en confes-
derland op het
ze hùn vorm
ls de normale
chen in Afrika

tennen, dat de
vertoonen van
het Evangelie
in en China is
ndie, maar de
nde kerken (in
niet zoo groot
s in China en
erken, die zich
idië hebben ge-
onderlinge ver-

verbrengen van
et moederland
reinen in Azië
Er zal ook wel
g van het Evan-
brengen van de
kerk. Ook een
met de predi-
en uiteenzetting
s. Toch zal het
blijven, dat bij
onfeilbaarheid
vereiniteit Gods
rbond voor het
rijke plaats in-

ilure” (bl. 316),
bl. 317, 335) en
s Kraemer ons
mee de levende
nheemsche kerk
l. 321) beweert?
ning over den
luitend aan de
zoodaals Kraemer
ethode acht?
nsche Christo-

Opwekker” (Jaar-
den titel „Over
ig en Occumens-
Gereformeerde de
lingsveld) betreft
basis van het ge-
er eersten, die mij
stemming betref-
Dr Kraemer. Op
stel ik mij heden
ak over de predi-
de bovengenoemde
n, dat ze niet met
d zijn, dat ze niet
elijke eenheidsbe-